

SANATTA ALTERNATİF ARAYIŞLAR BAĞLAMINDA FİKRİN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF THE IDEA IN THE CONTEXT OF SEEKING ALTERNATIVES IN ART

Doç. Evrim ÖZESKİCİ

Uşak Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Uşak, Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-1491-3487

Cite As Özeskici, E. (2021). "Sanatta Alternatif Arayışlar Bağlamında Fikrin Önemi", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:6, Issue:31, pp:1730-1734

ÖZET

Araştırmanın amacı sanatta farklı fikir ve kavramlara ışık tutan sanatçıları araştırmaktır. Aynı zamanda sanatta alternatif arayışların nasıl geliştiğini; Modernizmle nasıl bir ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmaktır. Araştırmaya örnek olabilecek sanatçılar ve eserlerinin karşılaştırması yapılarak konun anlaşılması sağlanmıştır. Albrecht Dürer, Vincent Van Gogh ve Pablo Picasso gibi sanatçılar sanatta alternatif arayışlara örnek olarak seçilmiş olup; bu sanatçılar araştırmanın kapsam ve sınırlılıklarını oluşturmuştur. Konuyla ilişkili olarak tarihsel dönemlerden bahsedilmiş ve kaynakçalarla desteklenmiştir. Araştırmanın problemleri şunlardır: Albrecht Dürer, Vincent Van Gogh ve Pablo Picasso'nun eserlerinde öne çıkan fikrîsel yaklaşımlar nelerdir? Modernizmde ortaya çıkan alternatif arayışlar nelerdir? Sanatta fikir ve kavram ilişkisi neden önemlidir? Sanatçıları alternatif arayışlara iten sebepler nelerdir? Bu soruların cevaplarıyla birlikte sanat tarihinde düşünce, kavram ve fikrin neden önemli olduğuna dair cevaplar aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Albrecht Dürer, Vincent Van Gogh, Pablo Picasso, Fikir.

ABSTRACT

The aim of the research is to research the artists who shed light on different ideas and concepts in art. At the same time, how alternative searches have developed in art; It is to reveal how it is related to modernism. The subject is understood by comparing the artists and their works that can be an example for the research. Artists such as Albrecht Dürer, Vincent Van Gogh and Pablo Picasso have been chosen as examples of alternative searches in art; these artists formed the scope and limitations of the research. Related to the subject, historical periods are mentioned and supported with bibliographies. The problems of the research are: What are the prominent intellectual approaches in the works of Albrecht Dürer, Vincent Van Gogh and Pablo Picasso? What are the alternative searches that emerged in modernism? Why is the relationship between ideas and concepts important in art? What are the reasons that push artists to seek alternatives? With the answers to these questions, answers will be sought on why thought, concept and idea are important in art history.

Keywords: Albrecht Dürer, Vincent Van Gogh, Pablo Picasso, Idea.

1. GİRİŞ

Sanatçıların geçmişten günümüze değin süre gelen arayışı; teknik, biçim, kavram ve plastik etkiler bağlamında düşünülebilir. Mağara duvarlarına yapılan ilk insanların çizimlerinden bugüne geldiğinde sanatta değişen nedir? Sorusu ile karşılaşılır. Gerçekten çok mu şeyler değişmiştir? Yoksa bizler mi öyle düşünüyoruz?

Sanat, tarihsel olarak birçok olaylarla karşılaşmış ve değişimlere uğramıştır. Bu değişimi yapan itici güç kuşkusuz insandır. İnsanoğlu toplumsal bir varlık olarak sanatta yeniyi aramış ve sürekli değişim odaklı devam etmiştir. Bu süreçte en büyük değişim sanatın kendisinde değil; insanoğlunun zihninde olmuştur. Zihinsel süreçte başlayan tasarım içgüdüsel bir sürece dönüşmüştür. "İlkelerde gördüğümüz bu soyutlama kapasitesinin içgüdüsel bir yaratım olduğunu ve soyut biçimleri zihnin müdahalesi olmadan yarattıklarını söyleyebiliriz" (Okan, 2018: 99). Diğer bir ifade ile görüntü zihninde birleşerek yoruma ulaşmaktadır.

Bu yüzden İlk çağ insanların gelişimi ile bugünün sanatının değişimi arasındaki farkın; çağların kendi içerisinde aranmalıdır. İlk insanların yapmış oldukları stilizasyonlar o dönemin insanların belki de fark ettiği bir durum değildir. Ancak bugünün penceresinden geçmişe bakıldığında hayret verici bir durumdur. Bu yüzden fikir ve düşünce her dönemin alternatif arayışları olarak değerlendirilmelidir. İlk çağlarda kök boyalarıyla ağaç oyuklarına ve duvarlara yapılan resimler, insan toplulukları arasında iletişimi sağlamıştır. Bu fikir o dönemin çizerleri için alternatif bir arayıştır. Toplumdaki her sanatçı kendi fikirlerini üretmek bugünlere gelmiştir. Rönesans'taki sanatçılar ve bilim adamlarının radikal değişimleri sayesinde bilim ve sanat ilerlemiştir. Bütün disiplinlerde olduğu gibi sanatta ayrıcalıklı bir önemi vardır, fikrin. Sanatta alternatif arayışların en yoğun olduğu dönemlerden birisi Modernizmdir. "Akli merkezine alan modern anlayışın getirdiği yaşamsal pratikler, geleneksel anlayışı temelden sarsmıştır" (Batu ve Tos, 2017: 992). Modernizmde Klasik sanat anlayışın yerini; düşünce odaklı sanat pratiklerine bırakmıştır. "Modernizmin ortaya çıkışı geleneksel yaşam alanından çağdaşlaşma ve batılılık şeklinde tezahür eden yeni bir dönemsel pratik olarak değerlendirilmektedir" (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016: 33). Modernizmde sanatçılar toplumların

yaşam biçimlerini ve olaylarını gözlemleyerek sanatlarına dahil etmişlerdir. Bu durum modernizm öncesi sanatta değerlendirilseydi; büyük bir devrim olarak sayılırdı. Çünkü sanat aristokratların, kralların ve soyluların elinde olmuştur. Böylece sanatçılar istedikleri gibi özgür olamadıkları için fikirlerini eserlerinde uygulanması pek mümkün olmamıştır.

Araştırma konusuna uygun olarak sanatın gelişim çizgisi değerlendirilerek tarihteki önemli sanatçılar örnek olarak seçilmiştir. Bu araştırmadaki amaç sanat tarihini baştan sona anlatmak değildir. Fikrin sanatta neden önemli olduğuna ve günümüzde nasıl ele alındığına dair bilgiler yer almaktadır. Ayrıca sanatçı örnekleri verilerek eser karşılaşmasına gidilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sanatta Alternatif Arayışlar: “Sanatçının Annesi”

Sanatta alternatif arayışlara örnek olarak verilebilecek sanatçı Albrecht Dürer’dir. Dürer 15. yüzyılda yaşamış Alman sanatçısıdır. Sanatçı diğer çağdaşlarından farklı olarak eserlerinde karakter arayışına önem vermiştir. “Dürer, çizgiler içindeki biçimlere tarama yoluyla ışık-gölge etkisi vererek üç boyutlu bir görünüm kazandırmıştır” (Özkartal, 2009: 64). Böylece birbirinden farklı biçimlemeye önem vermiştir. Aynı zamanda ekspresif resim tarzıyla ifadeyi anlamlı kılan bir arayışı vardır. Rönesans dönemi çağdaşlarından farklı olarak kendine özgü resim üslubu vardır. Onu diğerlerinden ayıran şey; gerçekçi çizim ve renk canlılığı değildir. Resimlerinde kavramsal ve fikrî karakterler yaratmasıdır. Gerçeklik, onun resimlerinde içsel duyarlılığın dışa yansımasıdır. Dolayısıyla sanatçı o dönem için alternatif bir arayış olarak ifadeyi zenginleştirmiştir.

Resim 1. Albrecht Dürer, “Sanatçının Annesi”, 1514.

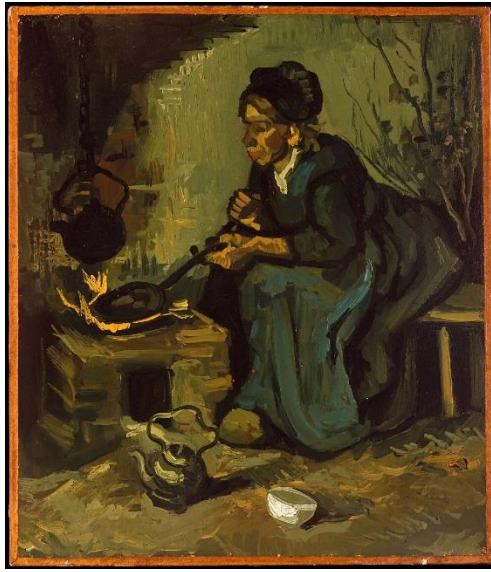
Dürer’in *Sanatçının Annesi* isimli eseri gerçekliğin içsel yansımaya dönüşmüştür. Annesinin karakterine öylesine odaklanmış ki, ifadenin önüne hiçbir çizgi geçmemektedir. Bu eserde aynı zamanda biçim bozmalar vardır. Karakterin elmacık kemikleri, burun ve gözler abartılarak uygulanmıştır. Bu durum sanatçının gravürlerinde de benzer üsluba ulaştığını gösterir. Eseri kavramsal açıdan değerlendirmek pek mümkün değildir. Çünkü bu dönem yapılan çalışmaların bir çoğu dinsel içerikli olup tarihteki önemli kişilerin hayatlarına dayalı olarak resmedilir. Ancak bu eserdeki farklılık; bir aristokratın, kralın yada din adamının resmi değildir. Sanatçı annesini ele alarak samimi duygularını paylaşmıştır. O dönemde bu tür çizimlere rastlamak pek mümkün değildir. Sanatçının bu eseri günümüzde dahi halen tartışılmakta ve merak edilmektedir.

Dürer’i farklı kılan diğer özellik ise gözlem ve keşiftir. Bu konuyla ilişki olarak, sanat tarihçi Erwin Panofsky’in *The Life and Art of Albrecht Dürer* isimli kitabında Dürer ile ilgili açıklaması önemlidir. “Eski çağın otoritesine karşı yeni Rönesans tutumu, doğanın yakın gözlemine dayanmakla birlikte Albrecht Dürer’in benimsediği teorik sanat yaklaşımı doğa incelemelerine ışık tutmuştur. Bu yaklaşımı Dürer şöyle açıklamıştır; “Ancak doğadaki yaşam, şeylerin gerçeğini gösterir. Bu nedenle, onu özenle gözlemleyin, onun üzerinden gidin ve kendi kendinize daha iyisini bulacağımızı hayal ederek keyfi sebeplerle doğadan

ayrılmayın, çünkü yanılırsınız. Aslında, "sanat" (yani bilgi) doğanın içindedir ve onu algılayabilende var olacaktır" (Boynukalın, 2020: 19). Bu açıklamaya göre Dürer'in sanat anlayışının temeli; doğa ve onun keşfi olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. Vincent Van Gogh'un Resimlerindeki Karakter

Hollandalı Vincent Van Gogh Batı dünyasının en tanınmış ve kendine has üslubu olan bir sanatçıdır. Eserlerinde kişilerin karakterlerini öne çıkarmaktadır. "Nesnelerle figürleri fazla vurguladığı ve resmettiği kişilerin karakterlerini, özgünlüğünü ortaya koymaya çalıştığı için motifleri kimi zaman deforme, mekanları ise fazla abartılı görünür" (Krausse, 2005: 79). Ele aldığı kişiler, sancılı yaşamındaki yakın arkadaşlarıdır. Sanatçıyı diğer çağdaşlarından farklı tutan şey; zorlu yaşam koşullarına karşı sanatından vaz geçmemesidir; bunun yanında resimlerindeki kişileri değişik bir teknikle yorumlamasıdır. Aynı zamanda resimde ele aldığı karakterlere anlam ve fikir katarak biçimlerini deforme etmesidir. "Yaşam serüvenindeki yoğun etkiler olan sırasıyla ilahiyat, edebiyat, doğa sevgisi ve resim sanatı arasında köprüler kurar, ayrı gibi duran disiplinleri birbiri ile uzlaştırır. Sanatı ruhsal gelişimine paralel olarak ilerler" (Yıldırım, 2017: 187). Bu yapıyla sanatçı modern sanata öncülük etmiştir. Post Empresyonist bir sanatçı olsa da eserlerinde ulaştığı fikirle, bu akımın önüne geçtiği söylenebilir. Çünkü empresyonistlerin resim tekniğinde izlenime dayalı etkilerini Van Gogh, ekspresyonistlerin dışavurumcu etkisiyle yorumlamıştır.

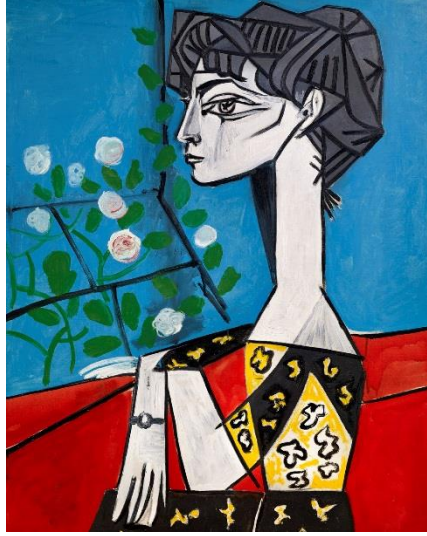
Resim 2. Vincent Van Gogh, "Şöminenin Yanında Yemek Yapan Köylü Kadın", 1885.

Sanatçının *Şöminenin Yanında Yemek Yapan Köylü Kadın* isimli eserine bakıldığında şömine ateşiyle yemek yapan bir köylü kadın görülmektedir. Eserde koyu kasvetli renk lekeleri uygulanmıştır. Resimde zor yaşam şartlarında ayakta kalmaya çalışan bir karakterin imgesi ele alınmıştır. Sanatçının çağdaşları ise ışıklı renkler ve hızla fırça vuruşlarıyla doğanın estetik görüntüsünü yorumlarken; Van Gogh genellikle bohem hayatı, yalnızlığı, ölümü ve psikolojik travmaları ele alır. Bu yüzden eserlerinde samimi bir hissiyat sezilir. Dolayısıyla Van Gogh, çağında estetik bir resim yapma kaygısında olmamıştır. Tam tersine alt tabakada insanların yaşamlarına odaklanarak kendine ait üslup geliştirmiştir. "Nesnelerin doğaya uygun betimlemesiyle ilgilenmiyor, onların biçimlerini bozuyor, hiç de doğal olmayan renklerde göstermekten çekinmiyordu" (Yılmaz, 2006: 40). Kesik çizgiler, koyu lekeler, ekspresif ifadeler, yoğun renkler ve kasvetli ortamlar sanatçının çağındaki alternatif arayışları olarak değerlendirilebilir.

2.3. Modern Sanatın Dahisi: Pablo Picasso

Van Gogh ve Cezanne'dan sonra modern sanatı ortaya çıkaran ve eserlerinde uyguladığı tekniklerle postmodern süreci başlatan sanatçı Pablo Picasso'dur. Picasso çağının en çok üreten ve eserlerinde fikri önemseyen sanatçılardan birisidir. Sanatçının ele aldığı konularla birlikte dünya sanatına Kübizm'i kazandırmıştır. "Picasso iyi bir gözlemci ve iyi bir desen ustasıdır. Desen çizmedeki bu ustalığını farklı malzemelerle göstermiştir. Sadece karakalem değil boya, mürekkep, tebeşir vb. çok farklı malzemelerle ve bu malzemelerin anlatım diliyle çalışmalarını gerçekleştirmiştir" (Dağlı, 2016: 39). Ayrıca sanatta teşhir olgusunu eserlerinde uygulayan ve çözümleyen bir sanatçıdır. Onun için önemli olan şey; estetik beğeni olgusuyla izleyiciyi etkilemek değil; toplum sorunlarına değinip eleştiriyi ön plana almaktır. Sanatçının dahiliği üretim şekliinden dolayı olduğu söylenebilir. Sanatta ilk defa kolaj tekniğini geliştirmiş ve biçimleri

analitik olarak sentezlemiştir. Dolayısıyla bu fikir günümüz sanatında halen uygulanmaya ve çözümlenmeye devam etmektedir.

Resim 3. Pablo Picasso, "Çiçekli Jacqueline", 1954.

Picasso'nun yukarıdaki eserinin adı *Çiçekli Jacqueline*'dir. Esere bakıldığında estetik kaygıdan uzak ve biçimler deforme edilmiş bir figür görülmektedir. Figürün ortamı tam olarak seçilemese de, pencereden dışarı baktığı izlenimi uyandırmaktadır. Resimdeki etkilerle neredeyse soyut bir görüntü kazandırılmıştır. Bu yüzden mekanın içerisindeki nesnelerin kimliğini seçmek güçleşmiştir. Sanat tarihinde görülmemiş bir fikri ileri süren Picasso'nun sanatındaki mesele; nesnelerin biçimlerini soyutlayarak ifadenin özüne inmektir. Böylece sanatçı görüntünün gerçekliğinden ziyade içsel duygunun dışavurumuna odaklanmıştır. "Resimlerinin konusu, insanlığın acıları, üzüntü ve umutsuzlukları çevresinde döner (Dağlı, 2020: 190). Eserlerindeki renkler empresyonistler gibi canlı, ışıklı ve estetik değildir. Tıpkı Van Gogh'un eserlerinde olduğu gibi ekspresif ve eleştireldir. *Çiçekli Jacqueline* isimli eserde kadının yalnızlığı, hüznü ve donuk bakışları dikkati çeker. Sanatçı toplumda ötekileştirilen insanlara ve toplumun yalnızlaştırılmasına karşı tepkisini dile getirmiştir.

3. BULGULAR ve TARTIŞMALAR

Araştırmada elde edilen bulgular göstermektedir ki; tarihsel süreçlerde sanatta yenilik yapan ve fikirler geliştiren birçok sanatçı olmuştur. Ancak makalenin başında da belirtildiği gibi araştırma; Albrecht Dürer, Vincent Van Gogh ve Pablo Picasso ile sınırlandırılmıştır. Her dönemin öncülük ettiği en az bir sanatçı olduğu görülmüştür. Seçilen sanatçılar da bu yönde ilerleyerek Modernizme ve Postmodernizm katkı sağlamış kişilerdir. Gerek eserlerindeki tekniğin gerekse malzemenin kullanımı açısından fark yaratmışlardır. Güncel sanatın fikir ve kuramlarının gelişmesine de yardımcı olduğu söylenebilir.

Sanatın ilk dönemlerinden başlayarak günümüze değin devam eden sanat uygulamaları; fikir, buluşlar ve yeni teknik arayışlarıyla devam ettiği saptanmıştır. Bu yüzden fikirler dönemselsel olarak alınmalı ve kendi içerisinde değerlendirilmelidir. Örneğin; Dürer'in uyguladığı teknik o dönem için farklı bir arayışken; Ekspresyonizmde yapılan bir uygulamadır.

Araştırmanın önemi ise; sanatta estetik biçimlemeyi ararken; kurguyu, kavramı, fikri ve eleştirel düşüncüyü de unutmamak gerekir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada Albrecht Dürer, Vincent Van Gogh ve Pablo Picasso'nun eser analizlerinden anlaşılacağı üzere sanatçıların ortak noktası; karakterlerin ifadelerine ve anlamlarına odaklanmalarıdır. Farklı zaman dilimlerinde ve farklı kültürlerde yaşamalarına rağmen sanatlarıyla tarihe ışık tutmuşlardır. Sanatın salt estetik kaygı ve beğeni olgusu düşüncesinden çıkarmışlardır. Kendi teknik ve yorumlarını gerçekleştirerek günümüz sanatına ışık tutmuşlardır.

Sanatın yüzyıllardır temel sorunu; biçimler üzerinde sınırlı kalmak ve belirli kişileri öne çıkarmaktır. Araştırmaya konu olan sanatçılar bu sorunu kırdıklarından ve yeni fikirler geliştirdiklerinden dolayı topluma mal olmuşlardır.

Tarihin tozlu sayfalarında bunlar gibi daha birçok sanatçılar olduğu düşüncesindeyim. Araştırma fikir, malzeme ve kavram odaklı diğer sanatçıların kimler olabileceğine ilişkin sorular geliştirmesi bakımından önemlidir. Öyle görünüyor ki bu araştırma, toplumda fikir uyandırarak araştırmanın devamı niteliğinde başka makalelerin geliştirilebileceği kanaatineyim.

KAYNAKÇA

Batu, M. & Tos, O. (2017). "Tüketim Kültürü Odağında Modernizm ve Postmodernizmin Karşılaştırılması", Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 992.

Boynukalın, A., R. (2020). "16.ve 17. yüzyıl Avrupa Resim Sanatında Çiçek İmgesi ve Koku Alegorisi", Sanat Dergisi, Cilt , Sayı 36, 19.

Dağlı, Ş., Z. (2020). "Picassonun Sanatı İçinde Dönemleri ve Çalışma Formları", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (Aralık Özel Sayı) , 190.

Dağlı, Ş., Z. (2016). "Yaşamı İçerisinde Picasso'da Çalışma Formları Çizgi ve Desen Anlayışı", Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt 9, Sayı 17, 39.

Kırılmaz, H. & Ayparçası, F. (2016). "Modernizm ve Postmodernizm Süreçlerinin Tüketim Kültürüne Yansımaları", İnsan ve İnsan Dergisi, Cilt 3, Sayı 8, 33.

Krausse, A., C. (2005). "Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü", Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Okan, B. (2018). "Primitivizm Ve Günümüz Sanatına Etkileri Yılı", Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt 8, Sayı 2, 99.

Özkartal, M. (2009). "Resim Sanatında Çizgi Ve Çizgi Ritmi Üzerine", Cilt 1, Sayı 4, 64.

Yıldırım, C. (2017). "Transandant -Aşkın- İdealizm Deneyiminde Bir Düşünür- Sanatçı Örneği Olarak Vincent Van Gogh", Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt 18, Sayı 40, 187.

Yılmaz, M. (2006). "Modernizmden Postmodernizme Sanat". Ankara: Birinci Baskı, Ütopya Yayınları.

Görsel Kaynakçalar

Resim 1. Albrecht Dürer, "Sanatçının Annesi", 1514.

<http://art-in-space.blogspot.com/2015/12/albrecht-durer-portrait-of-artists.html>. Erişim Tarihi: 1 Ekim 2021.

Resim 2. Vincent Van Gogh, "Şöminenin Yanında Yemek Yapan Köylü Kadın", 1885.

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/436531>. Erişim Tarihi: 5 Ekim 2021.

Resim 3. Pablo Picasso, "Çiçekli Jacqueline", 1954.

<https://www.pacegallery.com/artists/pablo-picasso/>. Erişim Tarihi: 7 Ekim 2021.